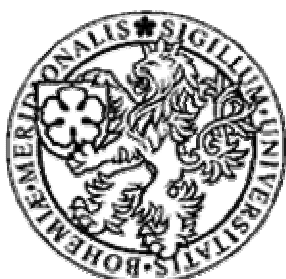

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
PEDAGOGICKÁ FAKULTA

**Srovnávací genderová analýza učebnic
pro výuku německého jazyka
v prvních dvou ročnících čtyřletých gymnázií**

Alena Holínová

Vedoucí diplomové práce: Mgr. Jana Valdrová, Ph.D.
Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta
Katedra germanistiky

2007

Děkuji paní Mgr. Janě Valdové, Ph.D. za cenné rady, připomínky, trpělivost a porozumění, s nímž mě při této práci vedla.

Zároveň děkuji všem ostatním, kteří se jakkoliv podíleli na dokončení této práce.

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně na základě vlastních zjištění a za pomoci uvedené literatury.

.....

V Českých Budějovicích dne 20.11.2006

Obsah

1. Úvod do problematiky genderu	1
2. Genderový rozbor učebnic	4
2.1. Učebnice	4
2.1.1. Deutsch für Gymnasien 1	4
2.1.2. Themen aktuell	4
2.2. Gramatické názvy kapitol	5
2.2.1 Deutsch für Gymnasien	5
2.2.2 Themen aktuell	7
2.3. Způsoby formulací úkolů ve cvičeních.....	10
2.3.1 Deutsch für Gymnasien 1	10
2.3.1.1. Způsoby formulací genderově nekorektní	10
2.3.1.2. Způsoby formulací genderově korektní	11
2.3.2 Themen aktuell	12
2.3.2.1 Způsoby formulací genderově nekorektní	12
2.4 Názvy osob ve slovní zásobě	13
2.4.1 Deutsch für Gymnasien 1	13
2.4.2 Themen aktuell	14
2.4.2.1 Výrazy označující pouze jeden rod	14
2.4.2.2 Výrazy, u nichž jsou oba rody	15
2.5 Obraz pohlaví v souvislých textech	16
2.5.1 Zaměstnání.....	16
2.5.1.1 Deutsch für Gymnasien	16
2.5.1.1.1 Mužská zaměstnání	16
2.5.1.1.2 Ženská zaměstnání	17
2.5.1.2 Themen aktuell	19
2.5.1.2.1 Mužská zaměstnání	19
2.5.1.2.2 Ženská zaměstnání	19
2.5.2 Domácnost a rodina	22
2.5.2.1 Deutsch für Gymnasien 1	22
2.5.2.2 Themen aktuell 1	24
2.5.3 Žena a muž ve volném čase	26
2.5.3.1 Deutsch für Gymnasien	26
2.5.3.2 Themen aktuell	27
2.6 Poměr dialogů vedených muži a ženami	29
2.6.1 Deutsch für Gymnasien	29
2.6.2 Themen aktuell	30
2.7 Předměty dialogů mužů a žen	31
2.7.1 Deutsch für Gymnasien	31
2.7.2 Themen aktuell	32
2.8 Ilustrace v učebnicích	33
2.8.1 Deutsch für Gymnasien	34
2.8.2 Themen aktuell	37
2.9 Netypická zobrazení mužů a žen – situace hraničící se zákonem	40
2.10 Významné osobnosti v literatuře, v politice, vědě apod.	40
2.10.1 Muži	40
2.10.2 Ženy	42
3. Diskuze a závěr	43
4. Seznam literatury	46
5. Anotace	47
6. Přílohy	48

1. Úvod do problematiky genderu

Stereotypností ve společnosti, vztazích, literatuře a kultuře se zabývá obor gender. Gender je sociální konstrukt, který vyjadřuje, že vlastnosti a chování spojované s obrazem muže a ženy jsou formovány kulturou a společností. Na rozdíl od pohlaví, které je univerzální kategorií a nemění se podle času, či místa působení. Gender ukazuje, že určení rolí, chování a norem vztahujících se k ženám a mužům je v různých společnostech, v různých obdobích či různých sociálních skupinách rozdílné. Jejich závaznost či determinace není tedy přirozeným, neměnným stavem, ale dočasným stupněm vývoje sociálních vztahů mezi muži a ženami. (www.feminismus.cz/slovníček)

Dále se autoři zabývají genderovými rolemi. Genderové role jsou soubory určitých pravidel (většinou nepsaných, neformálních), které předepisují určité typy chování pouze ženám a jiné pouze mužům (např. většina společnosti považuje za správné, když žena zůstane s dítětem na mateřské dovolené a muž chodí do zaměstnání. Pokud je to v některých rodinách obráceně, už to jako správné vnímáno není. (www.feminismus.cz/slovníček))

V pražském centru Gender studies se zabývají genderovou problematikou od 90.let. Gender je samostatná vědecká disciplína, zaměřená nejen na ženskou problematiku, ale i na problematiku vztahu žen a mužů ve společnosti.

S vývojem společnosti, kultury a politiky probíhají i změny jazykové. Jazyk se vyvíjí současně se společností. „Naše chování (i řečové) je pod silným vlivem modelů mužských a ženských, jež provázejí náš život a k nimž jsme výchovou připoutáni, a ty vytvářejí postupně náš zkušenostní komplex mužský nebo ženský a příslušné stereotypy - obojí je posilováno očekáváním našeho okolí.“ (Čechová, M.: Ženská specifika školní komunikace, In: Naše řeč 81,č.2-3,s.112-117)

S jazykovými a stejně tak společenskými stereotypy se setkáváme prakticky každý den v tisku, rozhlase a televizi. („Kutilem roku je žena.“, „Ženy odpočívají jinak než muži: žena lítá po krámech, co kde koupit.“ Valdrová, J.: Jazyk to prozradí, www.feminismus.cz)

Životní postoje dětí nejsou však ovlivněny jen formou médií. Se společenskými stereotypy se děti běžně setkávají i ve škole (na prvním, druhém i třetím stupni). Jedním z činitelů na školách jsou učebnice, které jsou málokdy genderově správné.

Potencionální genderové zatížení učebnic má několik zdrojů. Některé souvisí s tradičním dělením školních předmětů na dívčí a chlapecké, jiné se stereotypností pedagogické komunikace, jež se do učebnic promítá. Všechny však vycházejí z větší či menší míry z genderových stereotypů, které se obecně vyskytují v naší společnosti. Nejsilněji se genderové stereotypy v učebnicích odrážejí na: celkové koncepci předmětu, výběru učiva, ilustracích a příkladech, jazyku učebnic. (Valdrová, Smetáčková-Moravcová, Kustková-Brabcová. a kol. 2004 s. 11-12)

Valdrová, J. a kol. (2004) ve své příručce uvádějí pojem genderové hierarchie: Učebnice znázorňují muže jako „hybatele pokroku“. Nezřídka se bez zvážení všech souvislostí heroizuje výkon, při němž byl nasazen lidský život. Žena se zobrazuje v podřízeném vztahu vůči muži – chválí se například obětavost, s jakou žena snášela mužovo strádání na cestě za důležitým úkolem, a tak se dává dívkám najevo, jakou roli by měly zastávat po boku partnera. Za nedůležitý se pokládá tzv. všední život, každodenní starosti, neplacená domácí práce, význam péče o rodinu a životní prostředí – oblasti, v nichž působí ve větší míře ženy. Důsledkem tohoto přístupu je legitimizace a posilování genderově stereotypního dělení sfér realizace na tzv. typicky mužské a typicky ženské. Tím se podporuje volba profesí podle pohlaví, a nepřímo i platové disproporce mezi ženskou a mužskou prací.

V učebnicích je velmi často muž popisován jinak než žena. Podle Valdové, J. („Zjednodušený obraz ženy, In: Společnost žen a mužů z aspektu gender, Open Society Fund 1999, s.153-157) jsou v učebnicích typy muže zajímavější, mají pestřejší vlastnosti, zajímavější zájmy a záliby.

Oproti tomu u ženských postav převažují typicky ženská povolání jako sekretářka a kadeřnice, zdravotní sestra. Ženy nejčastěji vaří, uklízí, žehlí, perou a myjí okna. (Zimová L. Dívčí, resp. ženská tematika v učebnicích českého jazyka, In: Žena-jazyk-literatura, sborník z mezinárodní konference, PF UJEP Ústí nad Labem 1996, s. 320)

K ustáleným výrazům a postupům patří klišovitě charakteristiky jednotlivých pohlaví (žena: něžná, citlivá, krásná, skromná, obětavá, v roli pečovatelky; muž: dynamický, racionální, v roli živitele, objevitele, vůdce). Jazyk také zakonzervoval zjednodušené, ostře polarizované vidění světa: *něžné / slabé pohlaví* versus *silné pohlaví, kariéra* versus *rodina, domov* versus *práce, cit* versus *rozum* apod. (Valdrová, J. a kol. 2004, s.17)

Genderově nekorektní příklady nacházíme i v jazyce učebnic. Jazyk má nezaměnitelnou úlohu při vytváření vztahů mezi pohlavími. Úhel pohledu, vyjádřený volbou jazykových prostředků, určuje, jak a v čí ne/prospěch popisovaná skutečnost nakonec vyzní. Způsob oslovení, titulování a označování osob zařazuje označované osoby do určité sociální

skupiny; může je zviditelnit, postavit do popředí, či naopak je z popisované skutečnosti vyloučit. Hlavním problémem nejen v učebnicích je příliš časté užívání generického maskulina. Jedná se o mužský jazykový tvar při označování osob podle profesí, funkcí a vztahů, pod nímž jsou údajně zahrnuti muži i ženy – například pojem *učitelé*. (Valdřová, J. a kol. 2004, s.16)

Stereotypní představy však vyvolává už jen feminizace školství. V dětech je od dětství jakoby vyvolávána představa, že žena je maminka, hospodyně a učitelka.

2. Genderový rozbor učebnic

2.1. Učebnice

2.1.1 Deutsch für Gymnasien 1

První učebnice, kterou budu rozebírat z genderového hlediska je učebnice pro čtyřletá gymnázia Deutsch für Gymnasien 1 (určeno pro první ročník). Autorkou této učebnice je Věra Höppnerová, kniha byla vydána v Praze 1994. Učebnice je rozdělena do 15 lekcí. Každá z lekcí obsahuje čtyři oddíly (A, B, C, D). V první části najdeme úvodní článek, ve kterém je v některých lekcích použita nová gramatika nebo zopakována gramatika již probraná. Tato část je zaměřena na práci s textem. V oddíle B se studenti seznámí s novou gramatikou nebo si zopakují gramatiku z předchozí lekce. V lekcích, kde je ve druhém oddíle již probraná gramatika, najdeme novou gramatiku v oddíle C. Část C je podobná části B. V posledním oddíle se nachází text, ve kterém se objevují neznámá slovíčka, jde hlavně o obohacení slovní zásoby. Na konci prvních třech oddílů je slovníček, celkem se za jednu lekci studenti naučí přibližně šedesát nových slovíček (příloha č.1). Souhrnný německo- český slovníček najdeme na konci učebnice. Součástí každé lekce je poslech, jehož kontrolní cvičení nalezneme v učebnici na posledních stránkách. Deutsch für Gymnasien je bohatě ilustrována barevnými obrázky, fotografiemi (příloha č.2). Pro výuku reálií najdeme různé plánky nebo mapy a pro zajímavost německé písně (např. Lass doch der Jugend ihren Lauf, Höppnerová 1994, s. 1997) a básně. Součástí této učebnice je Begleiter – Übungsgrammatik zum Lehrbuch Deutsch für Gymnasien. V této příručce je v první části veškerá gramatika učebnice a ve druhé jsou rozšířená gramatická cvičení.

2.1.2 Themen aktuell 1

Druhá učebnice se nazývá Themen aktuell 1. Tato v současnosti poměrně oblíbená* učebnice je dílem kolektivu autorů a autorek (Hartmut Aufderstraße, Heiko Bock, Mechthild Gerdes, Jutta Müller, Helmut Müller) a je určena pro výuku na středních školách. Vydána byla roku 2003 vydavatelstvím Max Hueber Verlag v Ismaningu (Německo). Je to již třetí učebnice v řadě Themen (1. Themen, 2. Themen neu, 3. Themen aktuell). Učebnice (Kursbuch) je rozdělena do deseti lekcí, které se dále dělí na většinou šest oddílů, v některých lekcích na sedm. Na začátku každé lekce jsou ilustrace nebo fotografie, ke kterým se váží

* Podle učebnice Themen aktuell jsem vyučovala při souvislé praxi na Gymnáziu J. V. Jirsíka v Českých Budějovicích, kde většina vyučujících s touto učebnicí pracuje.

následující úkoly. Po těch následují poslechová cvičení, která se opět vztahují k předcházejícím fotografiím,... Ve zbytku lekce najdeme konverzační témata a cvičení, která mají za úkol naučit studenta reagovat na podnět z okolí, a ve kterých je procvičena probraná gramatika.

Gramatickou část a německo – český slovníček nalezneme v druhé části učebnice (Arbeitsbuch). Ta je rozdělena stejně jako první do deseti lekcí. Na začátku každé lekce je slovníček, v každé lekci přibližně 150 nových slov. Na konci pracovního sešitu je souhrnný německo – český slovníček. Následují vysvětlení nové gramatiky a gramatická cvičení. V závěru Kursbuch najdeme souhrn veškeré gramatiky obsažené v učebnici. Součástí lekce je článek o reáliích, dále články o konkrétních obyvatelích německy mluvících zemí (příloha č.3) a konverzační cvičení na témata v nich obsažená. Tato učebnice je velice rozsáhlá, co se týče slovní zásoby a počtu gramatických cvičení. V některých případech je až nesrozumitelná. Kursbuch je ilustrován barevně, najdeme zde i fotografie, mapy, plány (příloha č.4) a medailonky významných osobností z německy mluvících zemí, zábavné soutěže.

2.2 Gramatické názvy kapitol

V tomto oddíle jsem se věnovala věcem, které bylo možno vytknout genderově. Ostatní příklady jsem ponechala stranou.

2.2.1 Deutsch für Gymnasien

1. lekce:

První lekce se zabývá gramatickým jevem Vynechání podmětu po und, aber, oder, sondern. V příkladových větách se v této lekci v 1.os. singuláru a 1.os. plurálu vyskytuje sloveso vždy v maskulinu (ve dvou příkladech), např.:

- „Ich stand auf und zog mich an.“ – český překlad zní „Vstal jsem a *oblékl* jsem se.“
- „Wir waren schon müde, aber schwammen weiter.“ – „Byli jsme již *unaveni*, ale *plavali* jsme dál.“¹

2. lekce:

Ve druhé lekci se probírá gramatika Časové údaje. z pěti příkladů je pouze jeden ženského rodu, např.:

- „Heute morgen (heute vormittag, heute abend, morgen früh) ist Peter zu Hause.“
- „Die Jungs fahren jeden Winter in die Alpen.“²

4. lekce

Gramatika, jež je probírána v této lekci, je problematika Infinitivu s zu. Ve všech (celkem čtyřech) příkladech 1. a 3. osoby singuláru použit mužský a střední rod, např.:

- „Er hat keine Zeit zu warten.“
- „Er hat keine Zeit, so lange zu warten.“
- „Ich habe die Möglichkeit gehabt.“ – česky – „Měl jsem možnost.“
- „Er hat versucht, dich gestern anzurufen.“³

7. lekce:

V této lekci jsou studenti/studentky seznámeni/ny s gramatikou Věty s dass a damit. V téměř všech příkladech (ze čtyřech příkladových vět je pouze jedna genderově správně), kde je použita 3. osoba singuláru, 2. osoba imperativ a vykání je mužský rod, jako např.:

- „Nehmen Sie Tabletten, damit Sie in der Nacht besser schlafen.“ – česky – „Vezměte si tablety, abyste v noci lépe *spal*“⁴
- „Beiele dich, um rechtzeitig zu kommen.“ – česky – „Pospěš si, abys to *stihl*.“⁵

Jediným případem, který je genderově korektní, je následující:

- „Die Ärztin gibt *ihm* eine Spritze, damit *er* keine Schmerzen hat.“

10. lekce:

V desáté lekci je vysvětlována gramatika Vazba infinitivu s zu místo vět s dass. Zastoupen je zde ženský i mužský rod, např.:

- „*Sie* bat ihre Eltern, ihr ein Haustier zu kaufen.“⁶

¹ Deutsch für Gymnasien, s. 18

² Deutsch für Gymnasien, s. 35

³ Deutsch für Gymnasien, s. 47

⁴ Deutsch für Gymnasien, s. 83

⁵ Deutsch für Gymnasien, s. 98

⁶ Deutsch für Gymnasien, s. 140

11. lekce:

Zde se studenti seznámí s gramatikou Sein a haben + infinitiv. Zastoupeny jsou všechny rody, např.:

- „Sag ihm, dass *er* hier nichts zu suchen hat.“
- „Heute hat *sie* keine Zeit, sie hat viel zu besorgen.“⁷

13. lekce:

Třináctá lekce se zabývá gramatikou Tázací zájmena wie, was für ein, welcher. V příkladech se objevují mužský a střední rod, ženský je vynechán, např.:

- „Wie ist *der* Lehrer?“
- „Was ist das für *ein* Mädchen?“⁸

Pojetí gramatiky v této učebnici není genderově správné. Ve většině případů je ženský rod úplně vynechán nebo je ho minimum. Pokud je vysvětlováno například skloňování po členu neurčitém, je rozepsán pouze mužský rod, zatímco ženský a střední rod jsou uvedeny pouze v závorce. Často se objevuje v překladových větách u první osoby singuláru i plurálu mužský rod, ženský se v tomto postavení skoro nevyskytuje. Pokud se jedná o třetí osobu singuláru, zřídka je zde rod ženský nebo střední.

2.2.2 Themen aktuell

1.lekce:

V této lekci je studentům/studentkám představena gramatika Časování sloves.u vyčasovaných sloves je použit jak mužský, tak i ženský a střední rod. U vykání použit ženský rod, např.: „Frau Schmidt, haben Sie Telefon?“⁹

⁷ Deutsch für Gymnasien, s. 152

⁸ Deutsch für Gymnasien, s. 194

⁹ Themen aktuell, s. 11

3.lekce:

V lekci č.3 se zabýváme gramatikou Slovesa se změnou kmenové samohlásky. Slovesa vyčasována s podměty všech rodů.V doplňujících cvičeních je použit rod mužský, ženský a střední, např.:

- „Eva isst auch nicht sehr gern Salat.“
- „Peter isst lieber Eis.“¹⁰

4.lekce:

Čtvrtá lekce pojednává o Způsobových slovesech. Způsobová slovesa jsou vyčasována i s podmětem „sie“. V některých cvičeních je použito (on/ona), např.:

- „Neumí tancovat (on/ona)“¹¹

5.lekce:

Pátá lekce vysvětluje používání Zájmen einer, keiner, welcher. Z nadpisu bychom mohli usoudit, že se bude jednat pouze o mužský rod, ale překvapí nás, že v samotném vysvětlení je vyskloňován každý rod.

6. lekce:

V šesté lekci se studenti/studentky naučí Další přivlastňovací zájmena. Ve cvičení je použita stejná věta s podměty „on“ a „ona“, např.:

- „On hledá svůj kufr.“
- „Ona hledá svůj kufr.“¹²
- v dalším cvičení na přivlastňovací zájmena:
- „Er und seine Kinder.“
- „Eva und ihre Probleme.“¹³

7. lekce:

V lekci se naučíme tvořit a používat Perfektum. V téměř každém cvičení najdeme podmět ženského rodu. Další gramatikou této lekce jsou Předložky in a nach u zeměpisných jmen. V šesti vzorových větách jsou čtyři věty s podmětem ženského rodu, např.:

¹⁰ Themen aktuell, s. 50

¹¹ Themen aktuell, s. 71

¹² Themen aktuell, s. 112

¹³ Themen aktuell, s. 112

- „*Sie* fährt nach Berlin.“
- „Wann ist *sie* in Berlin?“
- „Warum reist *sie* in die Schweiz?“
- „*Sie* hat Freunde in der Schweiz.“¹⁴

Dále se naučíme používat jeder, nächster, letzter v časových údajích. V tabulce najdeme tvary všech 3 rodů a ve cvičeních se pravidelně střídají mužský, střední a ženský rod. Při vysvětlování gramatiky Pořádek slov ve větě použili autoři v 5 různých větách podmětu „er“, např.:

- „Um sieben Uhr muss *Herr* Kolb Jens wecken.“
- „Dann muss *er* ihn sofort anziehen.“
- „Um 8 Uhr muss *er* Jens in die Schule bringen.“
- „Danach muss *er* schnell die Wäsche waschen.“¹⁴
- „*Er* muss die Wäsche danach in den Schrank tun.“¹⁵

8. lekce:

V této lekci se zabýváme gramatikou Předložky se 3.nebo 4.pádem. Gramatika je vysvětlena formou tabulky, kde jsou všechny rody (příloha č.5). Další cvičení se odvíjí podle vzoru tabulky, opět se všemi rody.

9. lekce:

V deváté lekci autoři/autorky vysvětlují gramatiku 3.pád. Gramatika je genderově vysvětlena správně. V žádném cvičení nechybí ženský rod, např.:

- „*Oma* hat ihn abgeholt.“¹⁶

10.lekce

V této lekci se studenti/studentky poučí o tvarech 2.pádu. Gramatika je vysvětlena genderově správně. Tázací zájmeno *welcher*“ je vyskloňováno ve všech rodech.

¹⁴ Themen aktuell, s. 136

¹⁵ Themen aktuell, s. 136

¹⁶ Themen aktuell, s. 171

Autoři/autorky učebnice Themen aktuell se snažili/y o genderovou správnost učebnice. Ve většině cvičení se vyskytují všechny tři rody, v minimu případů ve cvičeních převyšuje mužský rod počtem vět nad ženským a naopak. Pokud je vysvětlována gramatika (např. skloňování, časování,...), je vysvětlována ve všech rodech. V oblasti gramatické je tato učebnice genderově nesrovnatelně propracovanější a důslednější než učebnice Deutsch für Gymnasien a mnoho dalších, proto jsem se při rozboru zaměřila hlavně na pozitivní stránky Themen aktuell.

2.3. Způsoby formulací a pokyny článků z genderového hlediska

Problémem učebnic není jen jazyk cvičení, ale i jazyk, kterým jsou cvičení zadávána nebo jazyk, kterým jsou nadepsány různé články, ilustrace a fotografie, jsou to např. zadání, ve kterých se mají studenti/studentky zeptat na něco svého *přítele*, poradit *cizinci* cestu na nádraží, připravit program pro *žáky* z partnerské školy, zeptat se *lékaře* na svůj zdravotní stav, být *pacientem* atd. Pokud autoři/autorky použili/y v nadpisu nebo u zadání ženský rod, pak se jednalo o nakupování v obchodním domě nebo o ženy-matky. Většina nadpisů byla genderově neutrální. Zabývala jsem se pouze případy, které bylo možno genderově vytknout.

2.3.1 Deutsch für Gymnasien

V učebnici Deutsch für Gymnasien se setkáváme s velkým množstvím formulací, které jsou genderově neutrální. Genderově zajímavých případů bylo patnáct.

2.3.1.1. Způsoby formulací a pokyny článků genderově nekorektní:

- „Erzählen sie, was die *Gymnasialschüller* in Hessen unternommen haben!“ (DFG, s.29)
- „Bereiten Sie ein Programm für die *Schüler* Ihrer Partnerschule vor!“ (DFG, s.30)
- „Was antwortet *der Arzt*?“ (DFG, s. 91)
- „Im Wartezimmer *des Arztes* sind zehn *Patienten*,... (DFG, s. 91)
- „Spielen Sie *den Arzt*!“ (DFG, s. 96)
- „Beschreiben Sie *Ihrem Freund* den Weg vom Bahnhof zu Ihrem Haus!“ (DFG, s. 119)
- „Beschreiben Sie *einem Passanten* den Weg,... (DFG, s. 119)
- „Erklären Sie *einem ausländischen Touristen*,... (DFG, s. 120)
- „Beraten Sie *den Kunden*!“ (DFG, s. 156)

- „Informieren Sie *Ihre ausländische Freundin* über Ihr Warenhaus!“ (DFG, s. 156)
- „Informieren Sie *Ihren deutschen Freund* über unser Schulsystem!“ (DFG, s. 194)
- „Schreiben Sie eine witzige Annonce für die Rubrik *„Briefpartner gesucht“*!“ (DFG, s. 219)
- „Verteidigen Sie Ihren *Freund*, für den das genaue Gegenteil zutrifft!“ (DFG, s. 227)

2.3.1.2 Způsoby formulací a pokyny článků genderově korektní:

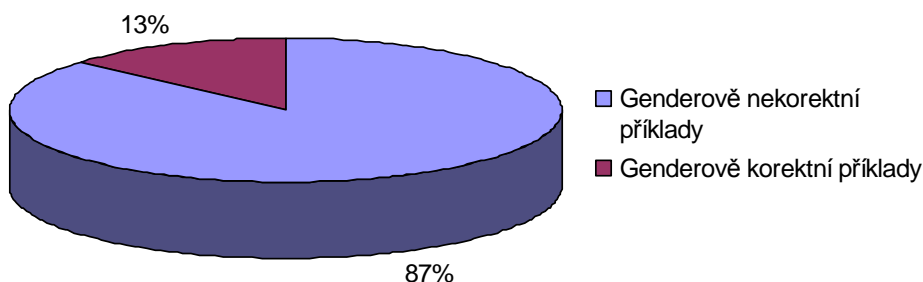
V této učebnici autoři/autorky použili/ly genderově korektní příklady jako např.:

- „Vertrauen Sie Ihrem Freund oder Ihrer Freundin im Brief Ihre Sorgen oder Probleme an!“ (DFG, s. 47)
- „Beschreiben Sie, was Ihr Nachbar (Ihre Nachbarin) anhat!“ (DFG, s. 108)

Tab.1 Genderově nesprávné a správné způsoby formulací v učebnici DFG 1

Genderově nekorektní příklady	Genderově korektní příklady
13	2
86,7 %	13,3 %

Obr.1. Genderově nesprávné a správné způsoby formulací v učebnici DFG

V učebnici Deutsch für Gymnasien, najdeme 13 genderově nekorektních a 2 korektní formulace.. Genderově nekorektních případů je většina – 86,7 %, jak ukazuje tabulka a graf. Genderově správně je pouze 13,3 %. Autoři/autorky ve většině případů píší v mužském rodě, a to i v případech, kdy se v reálu může jednat o ženu. Podle autorů/autorek má každý jenom

přítele (příteľkyně nikdo nemá), ve městě je možno potkat jenom cizince (cizinky nezmiňují), léčí nás pouze lékaři, my jsme pouze pacienti apod.

2.3.2 Themen aktuell

I v této učebnici se setkáváme většinou s formulacemi, které jsou genderově neutrální, proto jsem se zabývala pouze pěti příklady.

2.3.2.1 Způsoby formulací a pokyny článků genderově nekorektní:

- „Beim *Arzt* in der Sprechstunde.“ (TAK, s. 73)
- „Schreiben Sie einen ähnlichen Dialog mit *Ihrem Nachbarn*.“ (TAK, s. 75)
- „Was kann *die Frau* antworten?“ (TAK, s. 85)

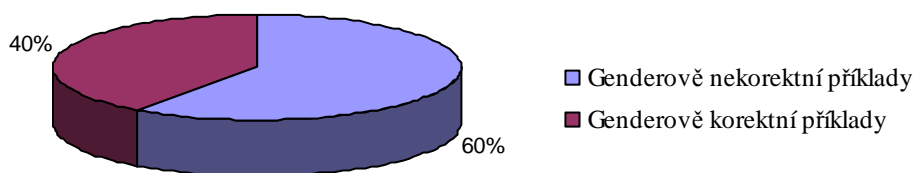
2.3.2.2 Způsoby formulací a pokyny článků genderově korektní:

- „*Er/sie* ist krank. Was hat *er/sie*?“ (TAK, s. 71)
- „*Ein Freund/eine Freundin* hat Schlafstörungen.“ (TAK, s. 74)

Tab.2 Genderově nesprávné a správné způsoby formulací v učebnici Themen aktuell 1

Genderově nekorektní příklady	Genderově korektní příklady
3	2
60 %	40 %

Obr.2 2 Genderově nesprávné a správné způsoby formulací v učebnici Themen aktuell 1

V této učebnici je výčet genderově zatížených zadání cvičení daleko menší než v učebnici Deutsch für Gymnasien. Genderově nesprávných případů je 60 %, zbytek – 40%, je správný, viz tab.2 a obr.2. Autorský tým nejčastěji při zadávání úkolů používá termínu kolektiv, tím se vyhne používání rodů. Pokud chtěli/y autoři/autorky použít rodového označení, použili jak rodu mužského, tak rodu ženského. Objevilo se zde jedno cvičení, v němž se ptají, co žena odpoví. Z navržených odpovědí si můžeme vybrat pouze různé formy výčitek (TAK, s. 85). V nadpisech se genderové nesrovnalosti neobjevily.

2.4 Názvy osob ve slovní zásobě

Ve většině učebnic najdeme určité množství názvy osob, kterým chybí jejich podoba v ženském rodě nebo naopak. Jedná se například o slova označující zaměstnání, rodinné vztahy, společenské postavení nebo o příslušnost k určité skupině, či národu apod. Názvy osob jsou vybrány z oddílu Slovní zásoba.

2.4.1 Deutsch für Gymnasien

- „der Gastgeber“ (DFG, s. 31)
- „der Bauarchitekt“ (DFG, s. 55)
- „der LKW-Fahrer“ (DFG, s. 55)
- „die Krankenschwester“ (DFG, s. 55)
- „der Matrose“ (DFG, s. 56)
- „der Chefkoch“ (DFG, s. 68)
- „die Dolmetscherin“ (DFG, s. 85)
- „die Reiseleiterin“ (DFG, s. 85)
- „der Nachbar“ (DFG, s. 92)
- „der Kaiser“ (DFG, s. 125)
- „der Römer“ (DFG, s. 125)
- „der Arbeitslose“ (DFG, s. 132)
- „der Jäger“ (DFG, s. 143)
- „die Schulkameradin“ (DFG, s. 146)
- „der Kunde“ (DFG, s. 157)
- „der Geschäftsmann“ (DFG, s. 175)
- „der Komponist“ (DFG, s. 176)
- „der Schiffer“ (DFG, s. 215)
- „der Landsmann“ (DFG, s. 228)

Ve slovníčku učebnice Deutsch für Gymnasien úplně chybí ženské tvary těchto slov, mužské tvary chybí pouze u třech pojmenování zaměstnání, která jsou stereotypně považována především za zaměstnání ženská. Jsou to: die Krankenschwester, die Dolmetscherin a die Reiseleiterin.

2.4.2 Themen aktuell

Autoři/autorky této učebnice zařadili/y do slovníčku i opačné rody některých podstatných jmen, jako např. der Schüler/die Schülerin. Zbylé výrazy byly buď rodu mužského nebo ženského a to i přesto, že v reálu se s nimi setkáme v obou rodech. Některé výrazy jsou v jednom rodu uvedeny a až v dalších oddílech dané lekce nebo v dalších lekcích je označení pro opačný rod. Pokud autoři uvedli oba rody, pořadí mužského a ženského rodu se střídalo.

2.4.2.1 Názvy osob pouze v jednom rodě:

- „die Reiseleiterin“ (TA, s. 5)
- „die Hausfrau“ (TA, s. 7)
- „der Landwirt“ (TA, s. 7)
- „der Kaufmann“ (TA, s. 8)
- „die Sekretärin“ (TA, s. 8)
- „die Telefonistin“ (TA, s. 8)
- „der Österreicher“ (TA, s. 8)
- „der Tramper“ (TA, s. 8)
- „der Spieler“ (TA, s. 29)
- „der Gast“ (TA, s. 47)
- „der Passagier“ (TA, s. 66)
- „der Kellner“ (TA, s. 66)
- „der Masseur“ (TA, s. 66)
- „die Krankenschwester“ (TA, s. 67)
- „der Partner“ (TA, s. 68)

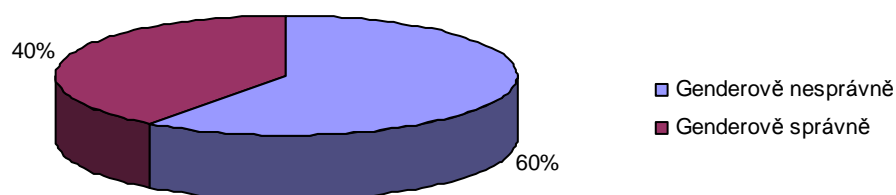
2.4.2.2 Názvy, u nichž jsou oba rody:

- „die Ingenieurin“ – „der Ingenieur“ (TA, s. 7)
- „der Schüller“ – „die Schüllerin“ (TA, s. 7)
- „die Ärztin“ – „der Arzt“ (TA, s. 7)
- „der Student“ – „die Studentin“ (TA, s. 7)
- „der Lehrer“ – „die Lehrerin“ (TA, s. 8)
- „der Fotograf“ – „die Fotografin“ (TA, s. 8)
- „der Programmierer“ – „die Programmiererin“ (TA, s. 8)
- „der Rentner“ – „die Rentnerin“ (TA, s. 28)
- „der Deutsche“ – „die Deutsche“ (TA, s. 46)
- „der Friseur“ – „die Friseurin“ (TA, s. 66)

Tab.3 Názvy osob v učebnici Themen aktuell 1

Genderově nesprávně	Genderově správně
15	10
60 %	40 %

Obr.3 Názvy osob v učebnici Themen aktuell 1

Při porovnání rozboru slovníků učebnic Deutsch für Gymnasien a Themen aktuell jsem došla k závěru, že i v této části byla genderově správnější učebnice německých autorů a autorek. Většina byla vypracována podle pravidel genderové rovnosti pohlaví. Nesprávně bylo postupováno u 15 výrazů. Výrazy označující oboje pohlaví se vyskytují 10krát, viz tab.3.

Ostatní slovíčka nemají obourodovou platnost nebo jejich protipól následoval ve slovní zásobě dalšího oddílu či lekce.

2.5 Obraz pohlaví v souvislých textech

2.5.1 Zaměstnání

V učebnicích se poměrně často stává, že autoři/autorky použili/y stereotypního zaměstnání. Nežřídkou se to projevuje právě u zaměstnání žen. Nejčastějšími zaměstnáními žen v učebnicích jsou studentka, sekretářka, prodavačka, zdravotní sestra, učitelka nebo žena v domácnosti.

Mužská zaměstnání jsou naopak velice pestrá: politik, botanik, námořník,... Jejich zaměstnání jsou většinou zobrazována jako zajímavá, v některých případech až dobrodružná: lupič, vrah,...

Při práci jsem se zabývala případy, které jsou genderově vytknutelné.

2.5.1.1 Deutsch für Gymnasien

2.5.1.1.1 Mužská zaměstnání

Mužská zaměstnání, která jsou tradičně považována za pouze mužská zaměstnání, např.:

- a) – *der Mauer*, např.: „..., Roman half beim Garagenbau.“ (DFG, s. 19)
- b) – *der Physiklehrer*, např.: „..., unser Physiklehrer war sehr böse.“ (DFG, s. 26)
- c) – *der Offizier*, např.: „Der Vater trägt eine preußische Uniform. Offiziere...“ (DFG, s. 43)
- d) – *der Mörder*, např.: „Momentchen, gleich haben sie den Mörder“ (DFG, s. 46)
- e) – *der Bauarchitekt*, např.: „..., mein Vater Bauarchitekt.“ (DFG, s. 63)
- f) – *der LKW-Fahrer*, např.: „Mein Vater arbeitet als LKW-Fahrer.“ (DFG, s. 53)
- g) – *der Matrose*, např.: „Sein Vater ist Matrose.“ (DFG, s. 54)
- h) – *der Chefkoch*, např.: „Na, was hat uns der Chefkoch zubereitet?“ (DFG, s. 63)
- i) – *der Ober*, např.: „Herr Ober, können wir bestellen?“ (DFG, s. 63)
- j) – *der Tennisspieler*, např.: „...Interview mit einem bekannten Tennisspieler,...“ (DFG, s. 76)
- k) – *der Schlagersänger*, např.: „..., Tennisspieler, Schlagersänger,...“ (DFG, s. 76)
- l) – *der Boxer*, např.: „..., Schlagersänger, Boxer,...“ (DFG, s. 76)
- m) – *der Skiläufer*, např.: „Boxer, Skiläufer, usw.“ (DFG, s. 76)

- n) – *der Schriftsteller*, např.: „Welche tschechischen Schriftsteller sind ...?“ (DFG, s. 80)
- o) – *der Koch*, např.: „Er lernt Koch (Friseur).“ (DFG, s. 84)
- p) – *der Abgeordneter*, např.: „Sein Vater ist Büroangestellter (Abgeordneter,...).“ (DFG, s. 84)
- q) – *der Unternehmer*, např.: „Sein Vater ist Büroangestellter (Abgeordneter, Unternehmer).“ (DFG, s. 84)
- r) – *der Arzt*, např.: „Bei diesem Arzt...“ (DFG, s. 89)
- s) – *der Komponist*, např.: „...steht das Geburtshaus eines der größte Komponisten...“ (DFG, s. 123)
- t) – *der Botaniker*, např.: „Der Botaniker Johann Gregor Mendel,...“ (DFG, s. 169)
- u) – *der Pilot*, např.: „Mareks Traumberuf ist pilot.“ (DFG, s. 194)
- v) – *der Künstler*, např.: „Künstler, manche Politiker,...“ (DFG, s. 224)
- w) – *der Politiker*, např.: „Künstler, manche Politiker,...“ (DFG, s. 224)
- x) – *der Reporter*, např.: „Der Reporter einer Jugendzeitschrift...“ (DFG, s. 226)

V této učebnici najdeme tři názvy zaměstnání, která bychom do tzv. mužských zaměstnání nezařadili, např.:

- a) – *der Betreuer*, např.: „In diesen Ferien habe ich drei Wochen als Betreuer in...“ (DFG, s. 13)
- b) – *der Friseur*, např.: „Er lernt Koch (Friseur).“ (DFG, s. 84)
- c) – *der Verkäufer*, např.: „Der Verkäufer wiegt die Äpfel ab.“ (DFG, s. 150)

2.5.1.1.2 Ženská zaměstnání

Ženská zaměstnání jsou v učebnici Deutsch für Gymnasien pouze tradiční. Zaměstnání, která vykonávají především muži, zde žádná nebyla.

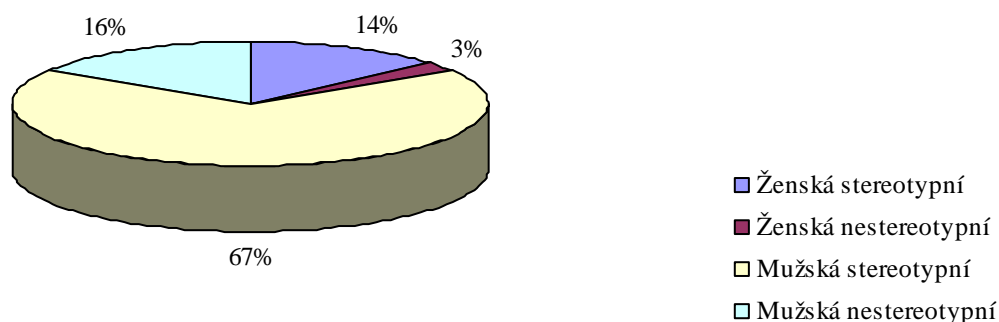
- a) – *die Au-pair*, např.: „Ich kümmerte mich um vier kleine Kinder,...“ (DFG, s. 19)
- b) – *die Lehrerin*, např.: „Meine Mutter ist Lehrerin für Geschichte und Erdkunde,...“ (DFG, s. 53)
- c) – *die Krankenschwester*, např.: „Mein Vater arbeitet als LKW-Fahrer, meine Mutter als Krankenschwester“ (DFG, s. 53)

- d) – *die Verkäuferin*, např.: „Meine Mutter arbeitet als Verkäuferin“ – překlad (DFG, s. 55)
 e) – *die Reiseleiterin*, např.: „Sie will Reiseleiterin werden.“ (DFG, s. 84)

Tab. 4 Srovnání zaměstnání v učebnici Deutsch für Gymnasien 1

Mužská stereotypní	Mužská nestereotypní	Ženská stereotypní	Ženská nestereotypní
25	3	5	0
75,8 %	9 %	15,2 %	0 %

Obr. 4 Srovnání zaměstnání v učebnici Deutsch für Gymnasien 1

Pomocí tabulky můžeme zjistit, že v učebnici Deutsch für Gymnasien autorský kolektiv použil celkem pouze přibližně šest různých ženských zaměstnání, z čehož pět jich bylo stereotypních a jedno zaměstnání genderově nezatížené. Oproti tomu mužských zaměstnání najdeme přibližně 31, z nichž je také velké procento stereotypních - 25, 6 netradičních, viz tab. 4. Stereotypní mužská zaujmají více jak polovinu všech použitých zaměstnání. Ženská zaměstnání se omezují pouze na zaměstnání stereotypní, netradiční se objevuje jen jedno.

2.5.1.2 Themen aktuell

V učebnici Themen aktuell se setkáme v případě mužských zaměstnání pouze s tradičními zaměstnáními, u ženských zaměstnání se objevila i ta, která jsou tradičně přisuzována mužům.

2.5.1.2.1 Mužská zaměstnání

Mezi tradiční, stereotypní mužská zaměstnání patří tato:

- a) – *der Elektrotechniker*, např.: „Ein Junge studiert Elektrotechnik in Basel.“ (TAK, s. 14)
- b) – *der Automechaniker*, např.: „Klaus-Otto Baumer, Automechaniker.“ (TAK, s. 15)
- c) – *der Programmierer*, např.: „Programmierer bei Müller...“ (TAK, s. 16)
- d) – *der Ingenieur*, (příloha č. 6)
- e) – *der Kaufmann*, (příloha č. 6)
- f) – *der Schlosser*, (příloha č. 6)
- g) – *der Mechaniker*, (příloha č. 6)
- h) – *der Verkaufsleiter*, např.: „Kurt W., 28 Jahre, Verkaufsleiter“ (TAK, s. 26)
- i) – *der Verkaufsleiter*, např.: „Kurt W., 28 Jahre, Verkaufsleiter“ (TAK, s. 26)
- j) – *der Kellner*, např.: „Auf Deck 7 bedient ein Kellner einen Gast.“ (TAK, s. 47)
- k) – *der Koch*, např.: „Auf Deck 8 schneidet ein Koch Fleisch.“ (TAK, s. 47)
- l) – *der Bäcker*, např.: „Auf Deck 8 backt ein Bäcker eine Torte.“ (TAK, s. 47)
- m) – *der Masseur*, např.: „Auf Deck 10 massiert ein Masseur jemanden.“ (TAK, s. 47)
- n) – *der Bankkaufmann*, např.: „Er ist Bankkaufmann von Beruf.“ (TAK, s. 58)
- o) – *der Arzt*, např.: „Der Arzt sagt...“ (TAK, s. 73)
- p) – *der Maler*, např.: „Der Maler hat die falsche Farbe genommen.“ (TAK, s. 90)
- q) – *der Tischler*, např.: „Der Tischler...“ (TAK, s. 90)
- r) – *der Vorsitzender*, např.: „Nein, Herr Vorsitzender,...“ (TAK, s. 92)
- s) – *der Wissenschaftler*, (příloha č. 7)
- t) – *der Hotelier*, např.: „Damals haben Bodensee- Hoteliers ...“ (TAK, s. 124)

2.5.1.2.2 Ženská zaměstnání

Tradiční, stereotypní ženská zaměstnání:

- a) – *die Hausfrau*, např.: „Aber zur zeit ist sie Hausfrau.“ (TAK, s. 14)

- b) – *die Studentin*, např.: „Monika, 23, Studentin“ (TAK, s. 16)
 c) – *die Sekretärin*, např.: (příloha č. 6)
 d) – *die Telefonistin*, např.: (příloha č. 6)
 e) – *die Friseurin*, např.: „Auf Deck frisiert eine Friseurin jemanden.“ (TAK, s. 47)
 f) – *die Krankenschwester*, např.: „Monika Hilger ist Krankenschwester.“ (TAK, s. 51)

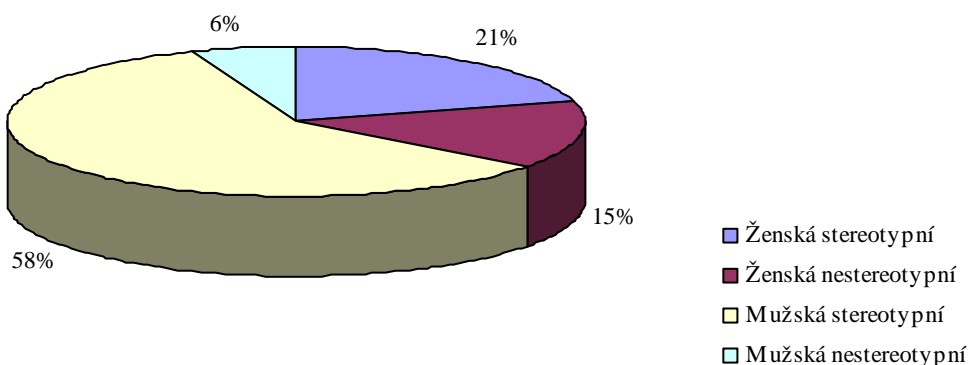
Netradiční, nestereotypní ženská zaměstnání:

- a) – *die Ingenieurin*, např.: „Frau Weichert ist 34 Jahre alt und Ingenieurin von Beruf.“ (TAK, s. 14)
 b) – *die Bankkauffrau*, např.: „Ein Mädchen lernt Bankkauffrau in Bern.“ (TAK, s. 14)
 c) – *die Ärztin*, např.: „Katja Heinemann ist Ärztin in Leipzig.“ (TAK, s. 15)*
 d) – *die Journalistin*, např.: „Die Journalistin hat früher in Berlin studiert.“ (TAK, s. 103)
 e) – *die Sportlerin*, (příloha č.7)

Tab.5. Srovnání zaměstnání v učebnici Themen aktuell 1

Mužská stereotypní	Mužská nestereotypní	Ženská stereotypní	Ženská nestereotypní
20	0	6	5
64,5 %	0 %	19,4 %	16,1 %

Obr. 5. Srovnání zaměstnání v učebnici Themen aktuell 1

* V celé učebnici se toto zaměstnání vyskytuje v ženském rodě pouze jednou.

V učebnici Themen aktuell byla také nejhojněji zastoupena zaměstnání mužská stereotypní. Jejich počet tvořil nadpoloviční většinu veškerých zastoupených zaměstnání (58 %, viz tab. 5 a obr. 5). Oproti učebnici Deutsch für Gymnasien se objevilo větší množství zaměstnání ženských nestereotypních (5). I přesto však v učebnici ženská zaměstnání nejsou pestrá jako mužská. V reálném životě existují i jiná zaměstnání než prodavačka, zdravotní sestra apod. V mužských zaměstnáních jsou zastoupena i taková jako vědec, pianista, malíř. V ženských nenalezneme ani jedno zaměstnání umělecké, či vědecké.

2.5.2 Domácnost a rodina

V mnoha učebnicích se setkáváme se stereotypním zobrazením domácnosti a stereotypním rozdělením prací a činností, které k chodu domácnosti či rodiny patří. Ženu obvykle autoři/autorky zobrazují jako domácí hospodyňku, která celé dny stojí u sporáku a vaří pro rodinu, k tomu stíhá uklízet byt. Muže zobrazují jako opraváře auta, opraváře drobných závad domácích přístrojů a hlavně jako velitele celé domácnosti. Pokud se jedná o lekci naše rodina, kde se autoři/autorky zabývali/ly veškerou činností členů rodiny v domácnosti, velice často byt otec zachycen při sledování fotbalového přenosu v televizi, při čtení apod. Matka ve většině případů vařila, či uklízela a nic jiného se její činnosti v domácnosti netýkalo. Žena je zobrazována jako vychovatelka svých dětí, bojí se o ně. Muž je naopak pro své děti kamarád, chápe je a je velkorysý. Ve většině případů děti říkají, že se více rozumí s otcem, protože ten je lépe chápe.

2.5.2.1 Deutsch für Gymnasien 1

V této učebnici byla převážná většina činností muže a ženy podle navyklého rozdělení. Jsou to např.:

- a) – „To je dobře, protože je můj bratr moc nepořádný.“ (DFG, s. 42)
- b) – „Die Eltern meinen, dass Peter faul und unordentlich ist...“ (DFG, s. 42)
- c) – „Beeile dich, damit du nicht zu spät zur Schule kommst!“ (die Mutter) (DFG, s. 51)
- d) – „Keine Angst, ich werde dir das Fahrrad schon reparieren.“ (der Vater) (DFG, s. 51)
- e) – „Am Sonntag spielen wir gegen Bayern München. Kommst du mit ins Stadion?“
(der Vater) (DFG, s. 51)
- f) – „Zieh dich warm an, damit du dich nicht erkältest!“ (die Mutter) (DFG, s. 51)
- g) – „Kopf hoch, die Fünf in Erdkunde kannst du doch wieder verbessern!“ (der Vater)
(DFG, s. 51)
- h) – „Zieh die schmutzige Hose aus, damit ich sie waschen kann!“ (die Mutter) (DFG,
s. 51)
- ch) – „Hab ich dir nicht gesagt, dass du in Geschichte drann kommst?“ (die Mutter)
(DFG, s. 51)
- i) – „Es wird nichts so Heiß gegessen, wie es gekocht wird.“ (der Vater) (DFG, s. 51)
- j) – „Bist du mit deinen Hausaufgaben für morgen fertig?“ (die Mutter) (DFG, s. 51)

- k) – „Er arbeitet den ganzen Tag und hat fast keine Freizeit.“ (der Vater) (DFG, s. 53)
- l) – „Wenn er zu Hause ist, schläft er meistens.“ (der Vater) (DFG, s. 53)
- m) – „Deshalb stopft mich meine Mutter mit Spinat, Bohnen, Rotkohl ...“ (DFG, s. 101)
- n) – „Mutti hat das Wohnzimmer aufgeräumt, die Gans gebraten und meinen Pullover gewaschen.“ (DFG, s. 112)
- o) – „Sie kocht gern ...“ (DFG, s. 113)
- p) – „, Všechno rozhoduje pan Linke, jeho žena nemá doma co říci.“ (DFG, s. 153)

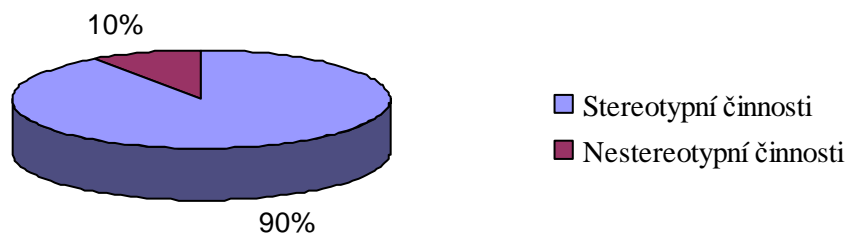
Příklady netradičních činností jsou z celkového množství devatenácti pouze dva. Jsou to netradiční zaměstnání mužů:

- a) – „Ich helfe ihr, so gut ich kann.“ (Radek) (DFG, s. 53)
- b) – „Vormittags gehe ich einkaufen.“ (Daniel) (DFG, s. 24)

Tab. 6 Činnosti v domácnosti v učebnici Deutsch für Gymnasien

Stereotypní činnosti	Nestereotypní činnosti
17	2
89,5 %	10,5 %

Obr.6 Činnosti v domácnosti v učebnici Deutsch für Gymnasien

2.5.2.2 Themen aktuell 1

V této učebnici opět nalezneme větší množství činností, které jsou tradičně určeny jednomu pohlaví, jsou to:

Kursbuch:

- a) – „Hast du meinen Pullover gewaschen?“ (an die Mutter) (TA, s. 85)
- b) – „Hast du die Blumen gegossen?“ (an die Mutter) (TA, s. 85)
- c) – „Habt ihr eure Hinde gewaschen?“ (die Mutter) (TA, s. 85)
- d) – „Habt ihr die Zähne geputzt?“ (die Mutter) (TA, s. 85)
- e) – „Habt ihr eure Milch getrunken?“ (die Mutter) (TA, s. 85)
- f) – „Habt ihr euer Brot gegessen?“ (die Mutter) (TA, s. 85)
- g) – „Habt ihr eure Schularbeiten gemacht?“ (die Mutter) (TA, s. 85)
- h) – „Habt ihr eure Zimmer aufgeräumt?“ (die Mutter) (TA, s. 85)
- i) – „Die Kinder abgeholt und nach Hause gebracht.“ (Frau Winter) (TA, s. 86)
- j) – „In den Supermarket gegangen, Jens mitgenommen.“ (Frau Winter) (TA, s. 86)
- k) – „Jens in den Kindergarten und Anna in die Schule gebracht.“ (Frau Winter) (TA, s. 86)
- l) – „Abendessen gekocht.“ (Frau Winter) (TA, s. 86)
- m) – „Karl zur Haltestelle gebracht und ins Büro gefahren.“ (Frau Winter) (TA, s. 86)
- n) – „Die Kinder ins Bett gebracht.“ (Frau Winter) (TA, s. 86)
- o) – „Das Frühstück gemacht.“ (Frau Winter) (TA, s. 86)
- p) – „Das Mittagessen gekocht.“ (Frau Winter) (TA, s. 86)
- q) – „Jens und Anna geweckt und angezogen.“ (Frau Winter) (TA, s. 86)
- r) – „Das „Zimmer von Anna aufgeräumt.“ (Frau Winter) (TA, s. 86)

Arbeitsheft:

- a) – „Sie hat Gäste und muss kochen.“ (TAA, s. 84)
- b) – „Frau Herbst kann nur nachmittags einkaufen gehen.“ (TAA, s. 84)
- c) – „Frau Winter bringt jeden Tag die Kinder.“ (TAA, s. 133)
- d) – „Paul fährt das Auto in die Garage.“ (TAA, s. 154)
- e) – „Paula putzt die Wohnung“ (TAA, s. 133)

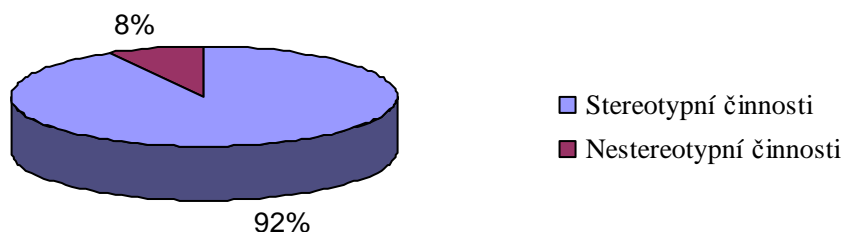
I zde nalezneme pouze dva příklady činností, které se vymykají tradičním pravidlům a jsou to:

- a) – „Herr Kolb weckt Jens.“ (TAA, s. 136)
- b) – „Vater kocht gern.“ (TAA, s. 177)

Tab.6 Činnosti v domácnosti v učebnici Themen aktuell 1

Stereotypní činnosti	Nestereotypní činnosti
23	2
92%	8 %

Obr.7 Činnosti v domácnosti v učebnici Themen aktuell 1

Obě učebnice zpracovávají téma činností v domácnosti velice podobně. V této kategorii vyšla při srovnávání lépe překvapivě učebnice Deutsch für Gymnasien. Najdeme zde 90 % stereotypních činností (viz tab.6 a obr.6). Stereotypních činností je zde 19 a nestereotypní jsou pouze dvě. V učebnici Themen aktuell byl poměr stereotypní/nestereotypní 92 % / 8%, viz tab. 7 a obr. 7.

2.5.3 Volný čas

Zobrazení ženy a muže ve volném čase je velice podobné předcházející kapitole – žena a muž – domácnost a rodina. Žena je nejčastěji zobrazována (téměř vždy) při čtení knížky, schůzce s kamarádkou, při nakupování oblečení. Většina žen podle učebnic tráví svůj volný čas činnostmi doma, jako např. telefonování nebo v obchodech. Pouze v několika málo případech je ženě přisuzována činnost „určená čistě pro muže“, jako např. surfování. Muži tráví v těchto učebnicích svůj volný čas velice pestře. Hrají fotbal, chodí na tréninky, do posilovny, plavou, hrají v kapele apod. Mužské zájmy jsou často ukázkou odvahy, např. koupání v ledové vodě. Výjimkou jsou muži, pro které je koníčkem vaření, hraní na klavír a jiné hudební nástroje, četba atd.

2.5.3.1 Deutsch für Gymnasien

V učebnici DFG se muži zabývají především sportem, počítači a cestováním, oproti tomu ženy čtou, telefonují, např.:

- a) – „In den Ferien war ich in Österreich mit dem Fahrrad.“ (Marek) (DFG, s. 11)
- b) – „Zde se koupal, opaloval, hrál tenis a dělal horské túry.“ (DFG, s. 19)
- c) – „Um drei Viertel vier muss ich wieder zum Training.“ (Daniel) (DFG, s. 22)
- d) – „Weil ich schon um drei Viertel sechs in der Schwimmhalle sein muss.“ (Daniel) (DFG, s. 22)
- e) – „Die Jungs fahren jeden Winter in die Alpen.“ (DFG, s. 23)
- f) – „Andrea telefoniert jeden Tag.“ (DFG, s. 34)
- g) – „David ist einer unserer besten Spieler.“ (DFG, s. 35)
- h) – „Ich spielte in einer Band in Dortmund.“ (der Junge) (DFG, s. 41)
- i) – „Und wenn im Fernsehen Fußball ist, sieht nur Vati fern.“ (DFG, s. 45)
- j) – „Jürgen, du bereitest dich intensiv auf die Meisterschaft im Bodybuilding vor.“ (DFG, s. 75)
- k) – „Ich denke, Bodybuilding ist nichts für sie. Ich mag keine Mädchen mit Muskeln.“ (DFG, s. 75)

- l) – „Ich lese nämlich furchtbar gern.“ (Beate) (DFG, s. 79)
- m) – „Neulich stand in der Statistik, dass Mädchen viel mehr lesen als Jungen. (DFG, s. 79)
- n) – „Málo děvčat se zajímá o počítače.“ (DFG, s. 79)
- o) – „Dvakrát týdně chodím na volejbalový trénink.“ (DFG, s. 84)
- p) – „Er badete im eiskalten Wasser.“ (DFG, s. 90)
- q) – „Ich muss mir unbedingt etwas Neues kaufen.“ (DFG, s. 104)
- r) – „Rolf macht Bodybuilding,...“ (DFG, s. 147)
- s) – „Jochen beschäftigt sich mit Computer,...“ (DFG, s. 147)
- t) – „Peter klettert gern auf Sandsteinfelsen.“ (DFG, s. 170)
- u) – „Ich möchte ganz gern mal durch ‚Österreich wandern.“ (Milan) (DFG, s. 205)
- v) – „Meine Hobby sind: Computerspiele, Baseball, Judo.“ (der Junge) (DFG, s. 218)

Jen málokterá žena je v učebnici sportovkyně a málo mužů hraje na klavír, např.:

- a) – „Ich muss jeden Tag Klavier spielen.“ (David) (DFG, s. 53)
- b) – „Er hat viel Freizeit und spielt gern Klavier.“ (DFG, s. 54)
- c) – „Manche Mädchen trainieren auch für eine gute Figur.“ (DFG, s. 75)
- d) – „Barbara macht gern Wasserwanderungen.“ (DFG, s. 170)

2.5.3.2 Themen aktuell

Z celkového počtu činností ve volném čase je více než polovina rozdělena tradičně, např.:

- a) – „Katja Heinemann spielt sehr gut Klavier.“ (TA, s. 15)
- b) – „Klaus Henkel: Hobby: Tennis spielen.“ (TA, s. 16)
- c) – „Er spielt in einer Jazzband Gitarre.“ (TA, s. 75)
- d) – „Ich habe die Küche aufgeräumt.“ (die Frau) (TA, s. 77)
- e) – „Hausfrau – liest gern, geht gern ins Theater, lädt gern Gäste ein.“ (TA, s. 108)
- f) – „Er raucht, spielt Fußball, repariert Autos.“ (TA, s. 108)

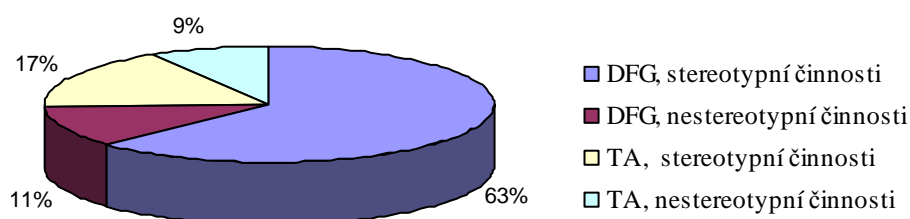
Ve třech případech se činnosti ve volném čase liší od stereotypů. Ženy sportují, opravují přístroje, muž se věnuje vaření. Jsou to:

- „Angelika Wiechert hat zwei Hobby: Lesen und Surfen.“ (TA, s. 14)
- „Ich habe wie immer an der Maschine gearbeitet.“ (die Frau) (TA, s. 77)
- „Er kocht gern.“ (Ewald) (TA, s. 108)

Tab. 8 Činnosti ve volném čase

DFG, stereotypní činnosti	DFG, nestereotypní činnosti	TA, stereotypní činnosti	TA, nestereotypní činnosti
22	4	6	3
62,9 %	11,4 %	17,1 %	8,6 %

Obr. 8 Činnosti ve volném čase

Tab.8 a obr.8 ukazují poměry stereotypních a nestereotypních činností žen a mužů ve volném čase v obou učebnicích. Nadpolovičně převažuje stereotypní činnost v učebnici Deutsch für Gymnasien. Autoři/autorky použili/ly v článcích především činnosti, které jsou tradičně přisuzovány určitému pohlaví. V učebnici Themen aktuell je příkladů malé množství. Autorský tým často používal příklady, z nichž není poznat, o jaký rod se jedná. Rozdíl mezi počtem tradičních a netradičních činností zde není tak velký jako v učebnici druhé.

2.6 Poměr mužských a ženských postav v rozhovorech

V této kapitole jsem se zaměřila na to, v jakém poměru autoři/autorky připsali/ly rozhovory mužům a ženám z celkového počtu.

2.6.1 Deutsch für Gymnasien

Rozhovorů bylo celkem osmnáct, z toho smíšených deset, výhradně mužské byly čtyři, výhradně ženské také čtyři. Vybrala jsem mužské postavy z mužských dialogů:

- a) – „Marek“ (DFG, str. 11)
- b) – „Stefan“ (DFG, str. 14)
- c) – „Martin“ (DFG, str. 50)
- d) – „Karel“, „Martin“ (DFG, str. 63)
- e) – „Reporter“, „Jürgen“ (DFG, str. 75)
- f) – „Herr Busch“, „Herr Heller“, „Jochen“ (DFG, str. 89)
- g) – „Thomas“, „Kurt“ (DFG, str. 118)
- h) – „Jan“, „David“ (DFG, str. 158)
- i) – „Pavel“ (DFG, str. 177)
- j) – „Pavel“ (DFG, str. 186)
- k) – „Milan“, „Jirka“ (DFG, str. 205)

Ženy, které se účastnily rozhovorů ženských nebo smíšených:

- a) – „Brigitte“ (DFG, str. 14)
- b) – „Veronika“, „Andrea“ (DFG, str. 33)
- c) – „Jana“ (DFG, str. 50)
- d) – „Petra“, „Susanne“ (DFG, str. 59)
- e) – „Hanka“ (DFG, str. 63)
- f) – „Frau Kauz“ (DFG, str. 89)
- g) – „Laura“, „Birgit“ (DFG, str. 104)
- h) – „Andrea“, „Cornelia“ (DFG, str. 110)
- i) – „Gabi“ (DFG, str. 158)
- j) – „Eva“ (DFG, str. 177)
- k) – „Jitka“ (DFG, str. 186)

2.6.2 Themen aktuell

V této učebnici z celkového počtu rozhovorů (8), smíšených bylo 5, výhradně mužských 2 a ženských 1. Ve smíšených rozhovorech byly role postav vyrovnané, proto jsem

se soustředila na výhradně mužské a ženské dialogy. Mužských dialogů bylo více, proto i postav mužského rodu:

- a) – „Programmierer“, „John Roberts“ (TAK, str. 17)
- b) – „Otto“ (TAK, str. 127)
- c) – „Papa“ (TAA, str. 79)
- d) – „Herr Doktor“, „Herr Keller“ (TAA, str. 120)

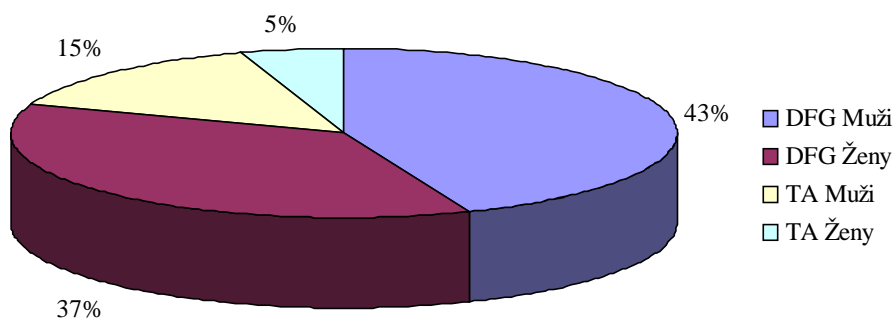
Ženy, které vedly ženské rozhovory:

- a) – „Inge“ (TAK, str. 127)
- b) – „Mama“ (TAA, str. 79)

Tab. 9 Rozhovory v učebnicích

DFG	DFG	TA	TA
Muži	Ženy	Muži	Ženy
18	15	6	2
44 %	36,6 %	14,6 %	4,8 %

Obr. 9 Rozhovory v učebnicích

Podle tab. 9 a obr. 9 vidíme, že rozhovory byly hojně zastoupeny v učebnici Deutsch für Gymnasien, je to 80 % veškerých rozhovorů. V DFG byl počet mužů vedených rozhovorů srovnatelný s počtem rozhovorů žen. Učebnice Themen aktuell byla na počet rozhovorů chudší a můžeme zde pozorovat, že třikrát častěji jsou zastoupeny dialogy mužů než žen.

2.7 Předměty dialogů mužů a žen

Velice časté je v učebnicích přisuzování témat rozhovorů určitému pohlaví. Ženy si většinou povídají o módě, domácnosti, dětech, o nakupování, muži naopak o sportu, autech apod. Myslím si, že o částečnou nápravu tohoto stereotypu se mohou zasloužit i učitelé, kteří na téma rozhovoru navážou debatou se studenty, kteří zhodnotí, zda je pravdou, že určitá témata rozebírá pouze jedno pohlaví.

2.7.1 Deutsch für Gymnasien

V učebnici Deutsch für Gymnasien se z celkového počtu rozhovorů, ve kterých vystupují mužské postavy, převážná část mužů zabývá sportem, počítači apod. Jsou to např.:

- a) – „Mit dem Fahrrad durch Österreich“ – Marek (DFG, str. 11)
- b) – „Bodybuilding“ – Reporter, Jürgen (DFG, str. 75)
- c) – „Wandern“ – Milan, Jirka (DFG, str. 205)

- netradiční problém, který by muži řešili ve svém rozhovoru, v této učebnici není

Naopak ženy se zabývají domácností, nakupováním, oblečením apod. Např.:

- a) – „Domácnost, bydlení“ – Veronika, Andrea (DFG, str. 33)
- b) – „Ženy v kavárně“ – Petra, Susanne (DFG, str. 59)
- c) – „Laura kauft ein“ – Laura, Birgit (DFG, str. 104)
- d) - „Was ziehe ich an“ – Andrea, Cornelia (DFG, str. 110)
- e) – „Návštěva parfumerie“ – Gabi (DFG, str. 158)

Netradiční problém, který by ženy řešily ve svém rozhovoru, v této učebnici není

Tab.10 Předměty dialogů v učebnici Deutsch für Gymnasien

Stereotypní témata mužů	Nestereotypní témata mužů	Stereotypní témata žen	Nestereotypní témata žen
3	0	5	0

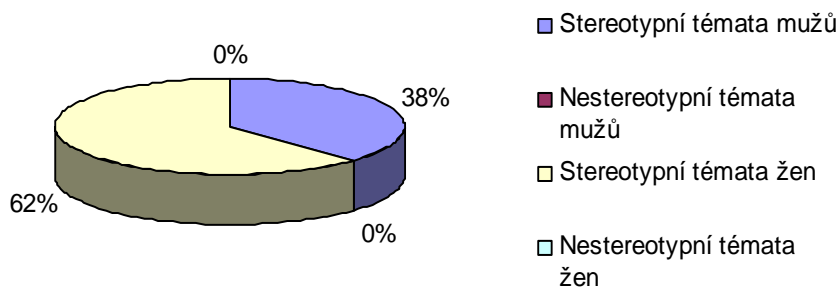
37,5 %

0 %

62,5 %

0 %

Tab.10 Předměty dialogů v učebnici Deutsch für Gymnasien

2.7.2 Themen aktuell

V rozhovorech této učebnice hovoří protagonisté většinou o neutrálních tématech, ve 2 příkladech se jedná o tématech tradičně přisuzovaných jednomu pohlaví:

Muži:

- a) – „Rozhovor o počítačích“ – Programmierer, John Roberts (TAK, str. 17)

Ženy:

- a) – „Matka zakazuje dětem televizi“ (TAA, str. 79)

Pouze v jednom případě řeší muž to, co je jindy většinou přisuzováno ženě:

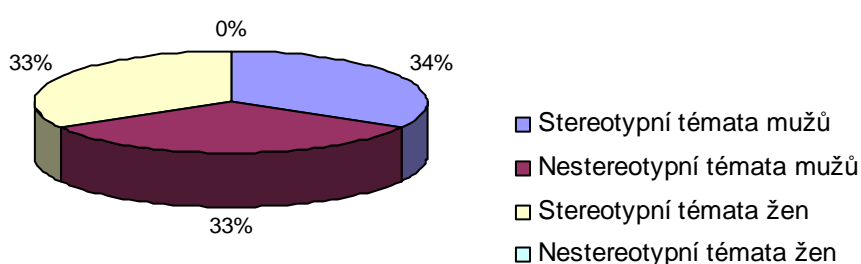
- a) – „Otec vychovává děti“ (TAA, str. 79)

Netradiční problém, který by ženy řešili ve svém rozhovoru, v této učebnici není.

Tab.11 Předměty dialogů v učebnici Themen aktuell

Stereotypní témata mužů	Nestereotypní témata mužů	Stereotypní témata žen	Nestereotypní témata žen
1	1	1	0
33,3 %	33,3 %	33,3 %	0 %

Obr. 11 Předměty dialogů v učebnici Themen aktuell

Dle tab.10 a 11, obr. 10 a 11 můžeme zhodnotit jako genderově korektnější učebnici Themen aktuell 1. Dialogy jsou zde sice méně zastoupeny, ale počet stereotypů je vyrovnaný. V učebnici Deutsch für Gymnasien nadpolovičně převažují stereotypní témata rozhovorů žen, většinou se jedná o oblečení, vaření apod. Mužská stereotypní témata se většinou týkají techniky, aut a počítačů.

2.8 Ilustrace v učebnicích

Ilustracemi v učebnici jsem se zabývala z hlediska zobrazené činnosti postav. U ženských postav jsem se dále zabývala příznakovým oblečením, jako např. sukně, šaty.

2.8.1 Deutsch für Gymnasien

Celkový počet všech ilustrací v této učebnici je 51. Postav je zobrazeno celkem 278, z toho mužů 177 a žen 98. Žen, které jsou oblečeny v typicky ženském oblečení je 53, na straně 87 objevíme první ženu v celé učebnici oblečenou v kalhotách.

Ilustrace zobrazující stereotypně muže:

- a) – „ Muži jsou zobrazeni jako: potápěči, rybáři. Věnují se badmintonu, horolezectví (DFG, str. 11) – příloha č. 8
- b) – „ Chlapec cvičí s činkami, dělá kliky. (DFG, str. 30)
- c) – „ Dva muži posilují, muž pracující na počítači. (DFG, str. 75)
- d) – „ Muž střílí lukem, zvedá činky, hraje hokej, hraje golf, šermuje, jede na kanoi, boxuje, hraje basketbal. (DFG, str. 77) – příloha č. 9
- e) – „ Muž leze po skálách, chytá ryby, hraje tenis, střílí, jede na kajaku, hraje kuželky, boxuje.“ (DFG, str. 87)
- f) – „ Dva muži lezou na skálu, jedou na koni. (DFG, str. 102)
- g) – „ Dva muži sedí v sauně, veslují. (DFG, str. 103)
- h) – „ Dva muži hrají fotbal.“ (DFG, str. 187)

Ilustrace zobrazující nestereotypně muže:

- a) – „ Muž se opaluje na pláži.“ (DFG, str. 11) – příloha č. 8
- b) – „ Muž hraje na klarinet.“ (DFG, str. 76)

Ilustrace zobrazující stereotypně ženy podle vzhledu:

- a) – „ Zobrazeno pět osob, z toho dvě ženy, obě jsou v sukni, jedna z nich drží v ruce učebnice.“ (DFG, úvodní strana)
- b) – „ Na obrázku je skupina lidí, mezi nimi matka s dcerou, obě mají na sobě sukni.“ (DFG, str. 58)
- c) – „ Zobrazeno deset žen, z nich osm oblečeno v sukni.“ (DFG, str. 111)
- d) – „ Na obrázku je zobrazena žena jako matka v zástěře.“ (DFG, str. 198)

Ilustrace zobrazující stereotypně ženy podle činnosti:

- a) – „ Ženy se opalují na pláži.“ (DFG, str. 11) – příloha č. 8
- b) – „ Žena se upravuje u zrcadla.“ (DFG, str. 24)

- c) - „ Dvě ženy sedí na lavičce, jedí zmrzlinu a odpočívají.“ (DFG, str. 24)
- d) - „ Maminka stojí na obrázku se synem a v bublině nad ní jsou napsány různé typy příkazů a zákazů.“ (DFG, str. 48) – příloha č. 10
- e) - „ Žena sedí v křesle a čte si.“ (DFG, str. 75)
- f) - „ Žena sedí v křesle a dívá se na televizi.“ (DFG, str. 76)
- g) - „ Dvě ženy stojí před výlohou a prohlíží si oblečení z výprodeje.“ (DFG, str. 104) – příloha č. 11
- h) - „ Dvě ženy v obchodě s oblečením, jedna si zkouší a druhá jí radí.“ (DFG, str. 105)- příloha č. 12
- i) - „ Ženy sedí u kávy a nad nimi v bublinách vidíme oblečení.“ (DFG, str. 110) – příloha č. 13
- j) - „ Dívka stojí u zrcadla a upravuje se.“ (DFG, str. 158) – příloha č. 14
- k) - „ Žena prodávající v obchodě.“ (DFG, str. 162)

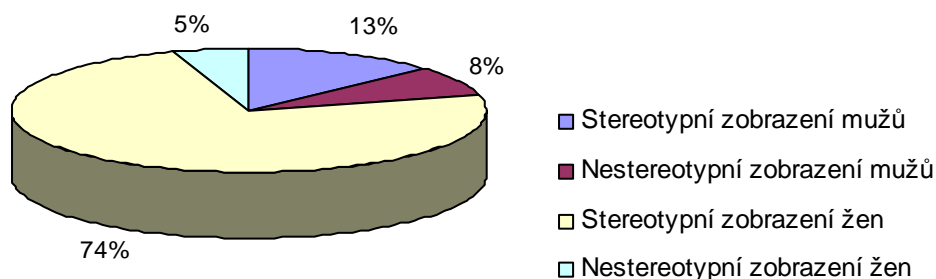
Ilustrace zobrazující nestereotypně ženy:

- a) - „ Ženy, které si házejí míčem ve vodě.“ (DFG, str. 11) – příloha č. 8
- b) - „ Žena, stejně jako muži, cvičí.“ (DFG, str. 75)

Tab.12 Ilustrace učebnice Deutsch für Gymnasien

Stereotypní zobrazení mužů	Nestereotypní zobrazení mužů	Stereotypní zobrazení žen	Nestereotypní zobrazení žen
5	3	28	2
31,25 %	6,25 %	58,3 %	4,2 %

Obr.12 Ilustrace učebnice Deutsch für Gymnasien

Na ilustracích v učebnici Deutsch für Gymnasien jsou muži zobrazováni především při zajímavých činnostech. Tyto činnosti jsou velice různorodé, především co se týká činností ve volném čase a koníčků. Jsou to např. horolezectví, potápění apod. Muži jsou zobrazováni jako lidé, se kterými se člověk nedostane do konfliktu, jako chápaví kamarádi. Ženy jsou především zobrazovány jako hospodyňky. Pokud je žena ukazována ve svém volném čase, často se jedná o nakupování, prohlížení výloh s oblečením, či zkoušení oblečení, dále o návštěvy kaváren a cukráren atd. Činnost, která je tradičně připisována mužům, v této knize žena provozuje v minimu případů, jak vidíme v tab.12 a na obr.12. Minimum žen je oblečeno v kalhotách, první se objeví až na straně 87.

2.8.2 Themen aktuell

V učebnici Themen aktuell je celkem 105 ilustrací, postav 411, z toho mužů 241, 170 žen celkem, z toho 105 žen v tradičně ženském oblečení. Uvádím pouze některé z příkladů.

Ilustrace zobrazující stereotypně muže:

- a) – „ Muž sleduje televizi, sportuje, plave.“ (TAA, str. 76)
- b) – „ Muž místo návštěvy kina, kam chce jít manželka, raději čte noviny.“ (TAA, str. 82) – příloha č. 15
- c) – „ Muž myje auto.“ (TAK, str. 15)
- d) – „ Muž pracuje s počítačem.“ (TAK, str. 17)
- e) – „ Chlapec na skateboardu.“ (TAK, str. 34)
- f) – „ Muž plave.“ (TAK, str. 45)

Ilustrace zobrazující nestereotypně muže:

- a) – „ Muž pracuje v kuchyni.“ (TAA, str. 76)
- b) – „ Muž zaměstnaný v nádražní pokladně.“ (TAA, str. 77)
- c) – „ Muž pracuje jako kuchař.“ (TAA, str. 85)
- d) – „ Muž vaří.“ (TAA, str. 98)
- e) – „ Muž nakupuje, vyzvedává prádlo v čistírně, nakupuje v lékárně, jde na poštu.“ (TAA, str. 155) – příloha č. 16
- f) – „ Muž pracuje v kuchyni.“ (TAK, str. 26)
- g) – „ Muž vaří.“ (TAK, str. 64)
- h) – „ Muž pracuje jako prodavač.“ (TAK, str. 107)

Ilustrace zobrazující stereotypně ženy podle vzhledu:

- a) – „ Ženy oblečené v sukni.“ (TAA, str. 17)
- b) – „ Ženy v sukni a v šatech.“ (TAK, str. 46) – příloha č. 17

Ilustrace zobrazující stereotypně ženy podle činnosti:

- c) – „ Žena pracující jako prodavačka.“ (TAA, str. 58)
- d) – „ Matka v šatech zakazuje synovi televizi.“ (TAA, str. 79)
- e) – „ Žena chce s manželem do kina.“ (TAA, str. 17) – příloha č. 15
- f) – „ Žena hraje na klavír.“ (TAK, str. 14)

- g) – „Žena pracuje v kuchyni.“ (TAK, str. 26)
- h) – „Žena u kadeřnice.“ (TAK, str. 64)
- i) – „Žena pracuje jako kadeřnice, vede děti do školy, nakupuje, vyzvedává děti ze školy, vaří večeři, uspává děti, nese na stůl jídlo, opět vaří, uklízí.“ (TAK, str. 86) – příloha č. 18
- j) – „Žena je prodavačkou.“ (TAK, str. 107)

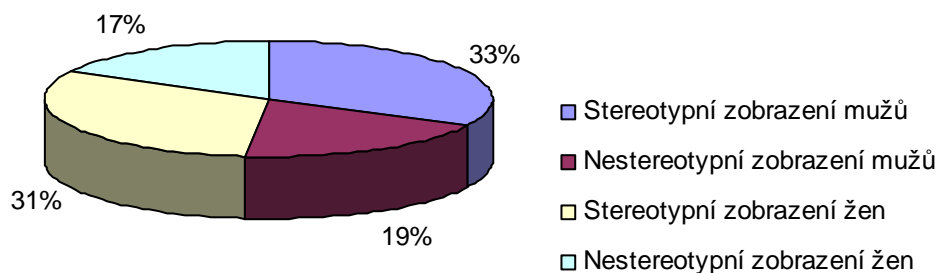
Ilustrace, zobrazující nestereotypně ženy:

- a) – „Žena fotografuje ve svém volném čase.“ (TAA, str. 77)
- b) – „Žena ve svém volném čase lyžuje.“ (TAA, str. 85)
- c) – „Žena plave.“ (TAA, str. 86)
- d) – „Ženy hrají ping-pong.“ (TAA, str. 86)
- e) – „Žena hraje tenis.“ (TAA, str. 122)
- f) – „Žena vysvětluje muži cestu.“ (TAA, str. 156)
- g) – „Ženy hrají volejbal.“ (TAK, str. 45)
- h) – „Žena hraje na typicky mužský hudební nástroj, na saxofon.“ (TAK, str. 64)
- i) – „Žena pracuje u stroje.“ (TAK, str. 77) – příloha č. 19
- j) – „Žena opět vysvětluje cestu.“ (TAK, str. 17)

Tab.13 Ilustrace učebnice Themen aktuell

Stereotypní zobrazení mužů	Nestereotypní zobrazení mužů	Stereotypní zobrazení žen	Nestereotypní zobrazení žen
19	11	18	10
32,8%	19 %	31 %	17,2 %

Obr. 13 Ilustrace učebnice Themen aktuell

V učebnici Themen aktuell stále ještě převažují stereotypní zobrazení mužů a žen, ale rozdíly mezi těmito se oproti učebnici Deutsch für Gymnasien zlepšily, viz tab.13 a obr.13. I v této učebnici bylo častým problémem oblečení žen, ve většině případů se jedná o šaty, sukni nebo zástěru. Ve svém volném čase zde ženy, vedle tradičně „typicky ženských“ činností, sportují. Objeví se zde již velký pokrok, jako např. muž vařící jídlo, muž nakupující či muž vyzvedávající prádlo v čistírně.

2.9 Netypická zobrazení mužů a žen – situace hraničící se zákonem

Muži

- „der Mörder“ – „Momentchen. Gleich haben sie den Mörder.“ (DFG, str. 46)
- „der Dieb“ – „Was hat er aus dem Tresor des Juwelierladens gestohlen?“

(DFG, str. 134)

- c) – „der Dieb“ – „Ähnlich war es auch bei dem arbeitslosen Vater von vier kleinen Kindern, der im Supermarkt Waren gestohlen hatte.“ (DFG, str. 162)
- d) – „der Bankräuber“ – „Der Bankräuber von Marienbad.“ (DFG, str. 181)

Zatímco muži jsou zobrazováni i v takto netypických situacích, jako při krádeži v obchodě, při vyloupení banky, či jako vrazi, takovéto zobrazení ženy nenajdeme ani v jedné z učebnic.

2.10 Významné osobnosti v literatuře, v politice, vědě apod.

V této kapitole jsem se zaměřila na osobnosti v doplňkových textech. Osobnosti jsem rozdělila podle pole jejich působnosti. Jsou to literatura, politika, věda, umění, sport. Počet mužských osobností je poměrně vysoký:

2.10.1 Muži:

Literatura:

- a) – „Friedrich Rückert“ – autor básně (DFG, str. 28)
- b) – „Erich Kästner“ – „Brief an meinen Sohn.“ (DFG, str. 58)
- c) – „Leoš Janáček“ – „Der Komponist Leoš Janáček.“ (DFG, s. 169) – příloha č. 20
- d) – „Friedrich Dürrenmatt“ – „der Dramatiker F. Dürrenmatt“ (DFG, s. 216)
- e) – „Friedrich Schiller“ – „der Dichter F. Schiller.“ (DFG, s. 216)
- f) – „Heinrich Böll“ (TAK, str. 118) – příloha č. 21
- g) – „Max Frisch“, „Gotthold Ephraim Lessing“, „Gottfried Keller“, „Oskar Werner“, „Hans Holbein“, „Ferdinand Hodler“ (TAK, str. 118) – příloha č. 21

Politika:

- h) – „Otto von Bismarck“ – „Wer war Bismarck?“ (DFG, str. 43)

- i) – „Kaiser Konstantin“ – „..., in der Kaiser Konstantin der Große residierte.“
(DFG, str. 122)
- j) – „Ludwig II.“ – „Der bayrische König Ludwig II...“(DFG, s. 212)
- k) – „Karl IV.“ – Karl IV. – sie erbauen lassen...“(DFG, s. 171)
- l) – „Karl Marx“, „Martin Luther“, „Gerhard Schröder“, „Wolfgang Schüssel“,
„Konrad Adenauer“ (TAK, str. 118) – příloha č. 21

Věda:

- m) – „Vinzenz Priesnitz“ – „Mich hat vor allem Vinzenz Priesnitz berühmt gemacht.“,
- n) – „Viktor Kaplan“ – „Der Turbinenbauer Viktor Kaplan“ (DFG, s. 169) – příloha č. 20
- o) – „Johann Gregor Mendel“ – „Der Botaniker J. G.Mendel.“ (DFG, s. 169) – příloha č. 20
- p) – „Georg Philipp Telemann“ (TAK, str. 118) – příloha č. 21
- q) – „Gottlieb Daimler“ (TAK, str. 118) – příloha č. 21
- r) – „Sigmund Freud“ (TAK, str. 118) – příloha č. 21

Umění:

- s) – „Leoš Janáček“ – „Der Komponist Leoš Janáček.“ (DFG, s. 169) – příloha č. 20
- t) – „Richard Wagner“ (TAK, str. 118) – příloha č. 21
- u) – „Johann Strauss“ (TAK, str. 118) – příloha č. 21
- v) „Friedensreich Hundertwasser“ (TAK, str. 118) – příloha č. 21
- w) – „W. A. Mozart“ (TAK, str. 119)

Sport:

- x) – „Franz Beckenbauer“ (TAK, str. 118) – příloha č. 21
- y) – „Michael Schumacher“ (TAK, str. 118) – příloha č. 21

2.10.2 Ženy

Významné ženské osobnosti jsou zastoupeny poskrovnu, jsou to:

- a) – „Maria Theresia“ – „Unter der Kaiserin Maria Theresia...“ (DFG, s. 202) - politika
- b) – „Steffi Graf“ (TAK, str. 118) – příloha č. 21 - sport

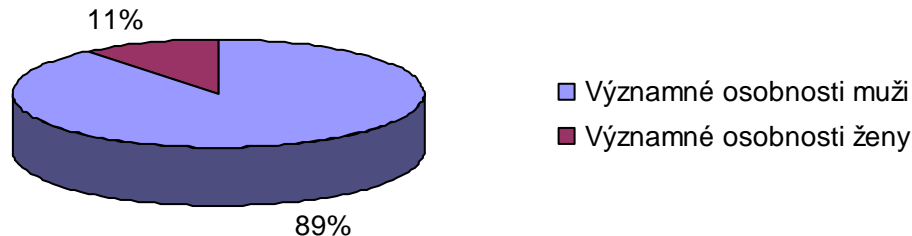
- c) – „Marlene Dietrich“ (TAK, str. 118) – příloha č. 21 - umění
 d) – „Ursula Andress“ (TAK, str. 118) – příloha č. 21- umění

U ženských osobností by bylo možno přidat některé z významných spisovatelek, jako např. Ingeborg Bachmann, Anna Seghers, Ilse Eichinger, Christa Wolf. Dále například politička Angela Merkel je určitě významnou osobností (o této ženě jsem se při dotazování v prvních třech ročnících střední školy nic nedozvěděla).

Tab.14 Významné osobnosti

Významné osobnosti	
Muži	Ženy
33	4
89 %	11 %

Obr.14 Významné osobnosti

V tab.14 a na obr.14 vidíme, že mezi významné a slavné osobnosti byli v obou učebnicích zařazeni hlavně muži. Ženy, pouze čtyři případy, jsou ženy žijící ve dvacátém století a v současnosti (vyjma Marie Terezie). Na rozdíl od mužů, kam jsou zahrnuti literáti, vědci, skladatelé atd. různých období.

3. Diskuze a závěr

Pro ověření zažitého genderového stereotypu byla studentům zadána anketa, která se skládala z deseti otázek. Tento dotazník vypracovalo celkem 58 studentů SŠ – Euroškola ve Strakonících, se zaměřením na hotelnictví a turismus, a to 27 studentů prvního ročníku, 14 z druhého ročníku a 17 ze třetího ročníku.

Studenti dostali v anketě za úkol určit k zadaným profesím, zda se jedná o muže či ženu, dále měli vymyslet jejich jména (příloha č. 22).e uvedeno v tabulce 15. V tabulkách 16-21 jsou shrnuty dosažené výsledky.

Tab. 15 **Zadání ankety**

V našem novém českém filmu hraje také...	Křestní jméno	Příjmení (podle toho, co dělá, kde, s čím pracuje, jak vypadá, jaké má vlastnosti aj.)
1. Kuchař		
2. Odborník na počítače		
3. Učitel		
4. Divák české televize		
5. Pracovník zoologické zahrady		
6. Žák		
7. Prodavač		
8. Lékař		
9. Vědec		
10. Zloděj v supermarketu		

Tab. 16 Celkové výsledky bez závislosti na pohlaví respondentů/respondentek (58 žáků)

V našem novém českém filmu hraje také...	Výsledky respondentů		Výsledky respondentek	
	Mužské postavy	Ženské postavy	Mužské postavy	Ženské postavy
1. Kuchař	23	5	23	7
2. Odborník na počítače	25	3	28	2
3. Učitel	20	8	14	16
4. Divák české televize	24	4	15	15
5. Pracovník zoologické zahrady	27	1	21	9
6. Žák	21	7	19	11
7. Prodavač	11	17	8	22
8. Lékař	25	3	23	7
9. Vědec	26	2	23	7
10. Zloděj v supermarketu	22	6	22	8

Z uvedené tabulky je zřejmé, že zažitý stereotyp při volbě povolání přetrvává i v generaci současných středoškoláků/středoškolaček. Existují taková povolání, která jsou podle názoru dotazovaných určena téměř výhradně pro ženy či naopak pro muže, jako např. povolání prodavače/prodavačky či učitele/učitelky - většina respondentů/respondentek odpověděla, že filmovou postavu bude hrát žena, naopak profesi lékaře/lékařky, vědce/vědkyně, odborník/odbornice na počítače je určena v drtivé většině mužům.

Oproti očekávání bylo pro profesi kuchař/kuchařka preferováno mužské obsazení. Podle mého názoru byli/ly studenti/studentky ovlivněni/ny tím, že jejich vyučujícími předmětu Technologie a zpracování potravin jsou dva muži. Ze srovnání testů chlapců a dívek vyplývá, že obě pohlaví mají tradiční pohled, protože jejich výsledky se významně neliší. Výrazný rozdíl nebyl zaznamenán ani u respondentů/respondentek různého věku.

Po testu proběhla debata se studenty a studentkami na dané téma, většinu studentů udivil samotný dotaz na dané téma a vyjádřili se, že to tak přece má být, protože vždycky muž vydělával a žena se starala o domácnost. Pouze dvěma dívkám v prvním ročníku to přišlo divné.

Z provedené studie jednoznačně vyplývá, že s genderově nekorektními případy se často setkáváme jak v učebnicích, tak v běžném životě. Z genderového hlediska je stereotypní náhled na rozdělení rolí mezi muže a ženy je upevňován a posilován výchovou v rodině i ve škole. Velkým problémem je nízká informovanost lidí o této problematice. Z tohoto důvodu je nutné na zažitý stereotyp veřejnost upozorňovat. Protože by bylo velkým problémem přesvědčit lidi, aby ve své rodině přistoupili na zásady rovnocenného jednání mužů a žen, rovnocenných šancí obou pohlaví, je nutné, aby se k této výchově přistoupilo především ve školách a jiných společenských institucích. Autoři/autorky učebnic by měli/ly v učebnicích používat více ženského rodu, gramatika by měla být vysvětlována nejen pomocí mužského rodu, u názvů osob by měli být napsány ekvivalenty k označení opačného pohlaví, než je zažité. Při práci s učebnicemi, kde ještě nejsou role mužů a žen vyrovnané, by na tuto skutečnost měli/ly učitelé/ učitelky posluchače/posluchačky upozornit a problém se studenty/studentkami prodiskutovat. Jen díky této péči bude možné role mužů a žen srovnat i v životě.

4. Seznam literatury

Primární literatura

Aufderstraße, H., Bock, H., Gerdes, M., Müller, J., Müller, H.: Themen aktuell, Max Hueber Verlag, Insaming, 2003.

Höppnerová, V., Jandová, H.: Deutsch für Gymnasien, Scientia, Praha 1994.

Sekundární literatura

Čechová, M.: Ženská specifika školní komunikace, In: Naše řeč 81, č. 2-3, s. 112-117.

Hašková, H.: Postavení žen na trhu práce v ČR a EU, [www. Feminismus.cz](http://www.Feminismus.cz) , (28.7.2006).

Radimský, J.: Genderové stereotypy v českých učebnicích, In: Gender, rovné příležitosti, výzkum, 1/2001.

Valdrová, J.: Ženská otázka trochu jinak, Slovo, 1.11.1999.

Valdrová, J.: Jazyk to prozradí, [www. Feminismus.cz](http://www.Feminismus.cz), (28.7.2006).

Valdrová, J.: Paní nebo slečna?, Cosmopolitan, duben 1998.

Valdrová, J.: „Mužské zaměření“ výchovy a výuky z pohledu lingvistiky, In: Společnost mužů a žen z aspektu gender, Open Society Fund, Praha, 1999.

Valdrová, J.: Sexismus v německém jazyce a situace u nás, In: Žena-jazyk-literatura, sborník z mezinárodní konference, PF UJEP, Ústí nad Labem.

Valdrová, J.: K české genderové lingvistice, Naše řeč, 80, 1997, č. 2, s. 87-91.

Valdrová, J.: Stereotypy a klišé v mediální projekci genderu, In: Sociologicky časopis, XXXVII, 2/2002, s. 183-205.

Věšíňová, E.: Úvahy na téma „Čeština a žena“, In: Naše řeč, 81, 1998, č. 1, s. 21-28.

Zimová, L.: Dívčí, resp. Ženská tematika v učebnicích českého jazyka, In: Žena-jazyk-literatura, sborník z mezinárodní konference, PF UJEP, Ústí nad Labem.

5. Anotace

Zadání diplomové práce vychází z potřeby reagovat na zažité stereotypní vnímání rolí mužů a žen ve společnosti. S tímto negativním jevem se setkáváme jak ve výchově doma, tak i ve škole. Cílem diplomové práce bylo srovnat z genderového hlediska dvě učebnice německého jazyka pro první dva ročníky čtyřletých gymnázií a poukázat na jejich nedostatky. Byla provedena analýza výsledků ankety, která potvrdila, že studenti a studentky své role vnímají obdobně a z genderového hlediska nesprávně.

The theme of this thesis had arisen from the need to reflect on the present stereotype perception of male and female roles within the society. This negative phenomenon can be noticed in family education as well as in schools. The main objective of the thesis was to compare and analyze two textbooks of German for secondary schools considering the aforementioned gender point of view and specify their drawbacks. A questionnaire was carried out and subsequently analysis made of the results, which confirmed that male and female students understand their roles in a similar way as the stereotype makes them to, therefore incorrectly from the gender view point.